

Óli Jacobsen

Valdimar Tómasson: KUNDARNIR Í SMIÐJUNI FINGU MAT OG KLÆÐIR

Tað eru framvegis mong fólk, sum høvdu eitt heilt annað lív enn tey ungu í dag. Valdimar er eitt teirra. Tá vóru fólk eisini nærri hvørjum øðrum.

3. partur

Valdimar hevur havt eitt fjølbroytt lív. Hann búði í Íslandi í mong ár. Men nú hevur hann búð í nærum 50 ár í Havn. Tí kann hansara søga eisini sigast at vera eitt íkast til søguna hjá havnarfólki.

Henda frásøgnin hjá Valdimar er ikki bara um smiðjuna hjá pápanum, men eisini um lívið og gerandisdagin sum heild. Men hon er eisini um, hvussu sambandið var millum fólk tá í tíðini, sum er nokk so nógv øðrvísi enn vit kenna tað í dag.

Skipanes og Gøtueiði eru ein bygd í tveimum sóknum. Valdimar er av Skipanesi men stutt var til smiðjuna í Søldarfirði.

Valdimar heldur fram: Brøðurnir komu í smiðjuna

Vit brøðurnir komu allir meir og minni at arbeiða í smiðjuni. Hans Jákup flutti tíðliga til Klaksvíkar og giftist har. Johan Elias fekk tíðliga skaða umborð á "Sólbrún" á veg úr Grønlandi og doyði í 1941. Ungur fór Rikard fór til Íslands í smiðju at arbeiða. Tummas ella Nanni, sum hann bleiv kallaður, fór til Íslands í 1946. Ingvarð orkaði ikki so væl, hann doyði á Sanatoriinum í 1954. Robert fór til Íslands í 1952. Eg fór sjálvur til Íslands í 1956.

Men systur okkara, Maria, fór longu til Íslands í 1938, og hon hevur eina rúgvu av eftirkomarum bæði í Íslandi og í Føroyum. Sofus beiggj gekk í 1932 burtur við "Immanuel", tá nógvir aðrir søldfirðingar eisini gingu burtur. Ein, sum var við tá, var táverandi nývaldi formaðurin í Fiskimannafelagnum, Hans Jacob Havstreyt í Norðragøtu. Laura gekk burtur samstundis og við báðum skipunum fórust 38 menn.

Fingu mat og klæði frá mammu, meðan bíðað varð

Tað komu menn og konur í smið-

una við tingum, sum skuldu gerast. Tey komu til gongu úr Gøtunum, Rituvík, Toftum, Leirvík, Lamba, Glyvrum og so haðani, sum ein kundi koma við báti. Tað mundi mest vera hinumegin Skálafjørðin. Tað hendi ofta, at fólk bíðaðu, meðan smiðað varð, og tað kundi taka ein heilan dag.

Fyrst varð komið inn í smiðjuna við tí, sum skuldi gerast, og fólkinu vóru ofta vát og køld. Eg hugsði ofta um tað nú, hvussu illa klødd tey vóru fyrr, hóast tey vóru í føroyskum klæðum. Ein sá ofta inn á beran hupp ella kropp, og tað bar til at telja rivini á teimum.

So sendi pápi tey niðan til mammu at fáa sær drekka og turka klæðini. Síðan fingur tey døgurða og drekka, áðrenn tað var lagt av stað aftur. Ofta bleiv etið fyri meira, enn arbeiðið kostaði. Tað var ikki smávegis av mati, sum skuldi til.

Okkurt hevði ein til skemtunar í samband við, at pápi sendi øll hesi fólkinu niðan til mammu. Tað vóru kanska menn, sum vóru farnir fastandi av húsum og vóru nú eisini vátir og kaldir. So fingur teir heitt drekka og breyð úr føroyskum korni. Ofta kom

geringur í magan, so kom ofta luft úr niðara endanum. Tað varð ikki so lætt hjá mammu at verða inni í køkinum, men har noyddist hon at vera fyri at verða "høflig", sum tað æt tá.

Hetta sigur nakað um, at tað varð ikki bert hugsað um tað, sum í dag kallast "profitmaksimering". Komi í hesum sambandi til hugsfrásøgn hjá Frans hjá Jóan David, pápabeiggja, sum hevði smiðju í Norðragøtu, og sum eisini gjørdi alt millum himmal og jørð. Eina ferð kom ein maður til Johan Dávid at fáa loddað primussin. Jóan Dávid tók ein enskan shilling, sum hann hevði liggjandi, sum tilfar til arbeiðið. Hetta tók hann 50 oyru fyri. Seinni seinni Frans við pápan, at shillingurin var einsamallur meira verður enn tað, hann tók sær fyri alt arbeiðið! Nei, tað hevði hann ikki hugsað um. Soleiðis var hugburðurin hjá nógvum av teimum gomlu. Jóan Dávid var eisini snildur at umvæla ur. Tí var hann eisini kallaður Urias.

Nógv lív á fjørðinum

Aftur heim til okkara. Køkurin bleiv ofta so fullur av fólki, at ikki fingur sitið við borðið.

Vit beiggjar vóru ungar og

lærdu at skaffa mat til húsið. Tað var aldrin farið frá húsum uttan við byrsu. Longu seks ára gamlir vóru vit lærdir bæði at skjóta og hvussu, ein átti at fara við eina byrsu.

Tá var nógv lív á fjørðinum. Sildin var øgilig. Svartfuglurin kom heilt inn á fjørðin. Nisur og annað var veitt, tá farið varð av Skipanesi, har vit búðu. til Søldarfjarðar til handils. Tað var enntá skotið eftir seiði, tá ið hann var í vatnaskorpuni. Hann doyvdist av hvøkkinum og rak síðani á land, og so var at fáa hann til sættis.

Tað var ofta farið til gongu eftir bakkanum. Tað var ofta okkurt, sum kundi skjótast, og tað varð tikið til húsa.

Sildin bleiv etin upp á mangar mátar. Hon varð saltað, kókað og turkað. Tá ið hon hevði ligið í salti eina nátt, kundi hon hongjast upp. Pápi segði, at hann hevði ongantið fingið so nógv burtur úr okkum, sum tá vit ikki vóru inn í smiðjuni!

Tað, sum var "fastfood" hjá okkum, var at fara niðan undir hjallin. Har tóku vit eina sild, skrællaðu hana og ótu hana sum eina banan, meðan vit gingu oman aftur í smiðjuna.

At vera sleggjari var eitt hart arbeiði. Ein av teimum var Sámál Østerø, her saman við konuni, Jóhannu, sum var systkinabarn Valdimar. Ein kendur sonur teirra var Jóan Jakku í Gerði.

Gentan skuldi vera sum ein amboltur

Pápi segði ofta við okkum, at tá ið vit skuldu velja eina gentu, so skuldi hon líkjast einum ambolti. Tað er ein ríma Jóan Hendrik hevur í orðabókini: "Tú ert so mjá um miðju sum stiðjastokkur í smiðju." Hetta hoyrði eg ofta pápa siga. Stiðji er gamla orðið fyri ambolt. Á íslenskum kallast tað steðji. Amboltur er danskt.

Tað varð gamalt, at amboltarnir stóðu á mykju. Teir hjá okkum stóðu á hønaskvøtti. Tað var gjørt fyri, at tað skuldi fjara í, tá ið ein sleggjaði. Tá slerdu teir ímóti aftur.

Tá ið pápi bleiv minni í smiðjuni, blivu teir eldru beiggjarnir lærumeistarnir. Fyrstur Rikard og so Nanni. Robert var meira til skips.

Kríggið merkti eina nýggja tíð

Men tá ið kríggið byrjar í 1940 broyttist alt arbeiðið í smiðjuni.

Tá ið Danmark bleiv hersett fekkst einki úr haðanu av tí, ein skuldi brúka. Kolið høvdu vit keypt frá Valdemar Lützen í Havn. Jarnið frá Lemvic Müller og Munk.

Tað var nokk so skjótt, at jarnið, sum vit høvdu á lagur, var uppbrúkt. So var farið at leita eftir jarni. Ofta komu menn við jarni, sum hevði ligið onkustaðni. So vóru tað pelarnir hjá hermonnum sum vóru brúktir til píkatráðin. Nógvir vóru til avlops og vórðu ikki brúktir. Teir fingur vit eisini.

Tað kom eisini væl við, at handilin hjá Weihe í Søldarfirði hevði keypt eina rúgvu av spakum úr Hunter í Aberdeen í Skotlandi. Teir høvdu verið brúktar at grava skotgravir við í fyrra heimskríggnum.

Teir keyptu vit og gjørdur hakagrev úr teimum. Hunter var kent av føroyskum fiskimonnum fyri at selja bæði líkt og ólíkt, og ofta keyptu teir ymiskt heim við sær, tá teir vóru niðri og landaðu.

Í 1940-42 kom nógv lív í, tá ið eingilskir hermenn komu til Føroyar.

Barakkir vórðu nógvar gjørdar